

3. S.R. Gradstein & H.M.H. van Melick. 1996. De Nederlandse Levermossen en Hauwmossen. Flora en verspreidingsatlas van de Nederlandse Hepaticae en Anthocerotae. Natuurhistorische Bibliotheek Nr. 64. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
4. A.C. Bouman. 2002. De Nederlandse Veenmossen. Flora en verspreidingsatlas van de Nederlandse Sphagnopsida. Natuurhistorische Bibliotheek Nr. 70. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
5. De Verspreidingsatlas mossen *online* is te vinden via de website van de BLWG en rechtstreeks te raadplegen via: www.blwg.nl/mosatlas/

Boekbespreking 4

J. de Koning, G. van Uffelen, A. Zemanek & B. Zemanek (red.), *Drawn after Nature. The complete botanical watercolours of the 16th-century Libri Picturati*, KNNV Uitgeverij, Zeist, 2008, 368 pag., rijk geïllustreerd met meer dan 1400 aquarellen in kleur, ISBN-13: 978-90-5011-238-3, in het Engels. — Met het verschijnen van *Drawn after Nature* is een unieke verzameling 16^e eeuwse botanische afbeeldingen (*Libri Picturati* A18–30) voor het eerst in de geschiedenis toegankelijk geworden voor een groot publiek. De oudste van deze schitterende aquarellen, die de kern van de collectie vormen, zijn gemaakt in de vroege tweede helft van de 16^e eeuw in opdracht van Karel van Sint Omaars, een Vlaamse edelman uit Moerkerke (ten noordoosten van Brugge) met een grote botanische interesse, waarschijnlijk in samenwerking met de beroemde 16^e eeuwse botanicus Carolus Clusius (Charles de l'Écluse) en andere in planten geïnteresseerde bevriende tijdgenoten.

Het boek behandelt verschillende historische en botanische aspecten van de *Libri Picturati* A18–30 en voorziet deze collectie, die tegenwoordig in de 'Biblioteka Jagiellonska' te Krakau wordt bewaard, daarmee van een goede inleiding. Thematische hoofdstukken over, bijvoorbeeld, de afgebeelde veevoer- en voedselgewassen, genees- en keukenkruiden en olie-, verf- en vezelplanten, maken de collectie nog toegankelijker. Deze hoofdstukken zijn passend geïllustreerd met aquarellen, of details daarvan, en andere illustraties. De hoofdstukken worden gescheiden door meestal toepasselijke aquarellen die op groot formaat (24,8 × 34 cm) zijn afgedrukt. Een mooi voorbeeld hiervan is Fig. 1, met drijvende waterplanten en een kikker, die het thematische hoofdstuk over ecologie markeert.

In de tweede helft van het boek worden alle aquarellen van de *Libri Picturati* A18–30 als miniatuur (ca. 4 × 6 cm) getoond, telkens per deel (dus A18 tot en met A30) ondergebracht in een hoofdstuk. Meestal staan er 16 miniaturen over twee spiegelende bladzijden afgebeeld en zijn daaruit twee geselecteerd die rechts op de rechterpagina in een groter formaat (ca. 7,5 × 10,5 cm) staan afgebeeld, maar ook andere verdelingen komen voor. De aquarellen zijn voorzien van annotaties en de moderne wetenschappelijke naam van de afgebeelde soorten. Prachtige layout! Mooi

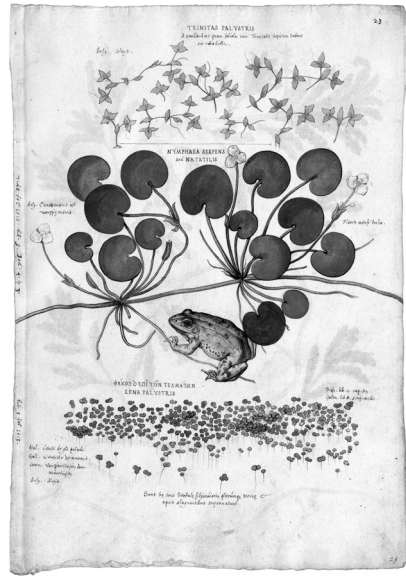


Fig. 1. Aquarel (A26.023) uit *Drawn after Nature* met afbeeldingen van drie drijvende waterplantsoorten, van boven naar beneden: Puntkroos (*Lemna trisulca* L.), Kikkerbeet (*Hydrocharis morsus-ranae* L.) en Klein kroos (*Lemna minor* L.). Met een Middelste groene kikker (*Rana esculenta* L., 1758) in een bijrol.

is bijvoorbeeld de gevonden oplossing voor twee maïsplanten op twee vellen, waarvan de onderste helft van de ene plant op de voorzijde van hetzelfde vel staat afgebeeld als de bovenste helft van de andere plant op de achterzijde en vice versa op de tegenoverliggende pagina's 228 en 229. Het was duidelijk de bedoeling van de 16^e eeuwse tekenaar, dat de twee maïsplanten door het op de juiste wijze onder elkaar leggen van de vellen als hele planten bekeken konden worden. Op de linkerpagina (pag. 228) worden beide zijden van de afzonderlijke vellen (A23.038 en A23.039) in miniatuur getoond, terwijl op de rechterpagina (pag. 229) in compositie de planten als gehele planten worden getoond. Prachtig gedaan; hier past trouwens een nog grotere bewondering voor de 16^e eeuwse tekenaar!

Verreweg de meeste aquarellen beelden bloemplanten af, maar er zijn ook enkele aquarellen waarop andere organismen staan afgebeeld, zoals varens, mossen, algen, korstmossen en macrofungi. Een enkele keer worden ook dieren afgebeeld, maar die spelen in deze serie aquarellen een zeer bescheiden rol en staan bovendien vaak meer als aanvulling op of bij een plant getekend. Aquarellen met afbeeldingen van dieren in de hoofdrol staan in twee afzonderlijk delen van de *Libri Picturati* (A16 en A17), die in het boek niet worden behandeld.

De planten die zijn afgebeeld zijn voornamelijk tuinplanten en inheemse soorten uit Vlaanderen en omgeving, met een enkele exoot uit het Middellandse Zeegebied en de Nieuwe Wereld. Er zijn vrij veel soorten bomen afgebeeld, waaronder een mooie reeks fruitbomen. De afgebeelde planten zijn zo goed en zo correct weergegeven, en de aquarellen zo goed gedrukt, dat bladeren in het boek de lezer het idee kan geven een botanische excursie te maken.

Drawn after Nature is een schitterend verzorgde uitgave, en tot op heden waarschijnlijk de mooiste uitgave van de KNNV Uitgeverij. Hulde!

Hans Kruijer

Boekbespreking 5

G. de Vries, *Nederlandse veldflora's; oorsprong en ontwikkeling*, Uitgeverij Boekenbent, 2008, 153 pag. met plantenfoto's van de auteur, € 29,00 + verzendkosten € 3,50, ISBN-13: 978-90-8570-231-3. (Te bestellen bij: A.Ph. de Vries, Duinwegje 23, 4328 LE Burgh-Haamstede, tel. 0111-650602, guustdevries@wanadoo.nl / www.boekenbent.com). — Dit boek lezend, realiseert men zich weer eens te meer welk een rijke traditie Nederland kent op het gebied van het maken en schrijven van Flora's. Er er waren zoveel, dat de auteur voor de bespreking ervan een selectie heeft moeten maken. Hij heeft gekozen voor de vanaf de tweede helft van 19^e eeuw verschenen veldflora's die geheel Nederland en alle vaatplanten behandelen; de eerder verschenen werken waren vooral wetenschappelijk van aard. Na een korte inleiding over het waarom van de publicatie volgt een ruim 60 pagina's tellend overzicht van 11 Flora's in 102 edities, gegroepeerd als *Flora's van vroeger*, *Flora's die standhielden* en *Recente, andersoortige Flora's*. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een vergelijking tussen de diverse Flora's. Vooral de tabellen in dit hoofdstuk nodigen uit tot een directe vergelijking. Het valt bijvoorbeeld op dat de meeste informatie per soort is opgenomen in de 22^e editie van de Heukels' Flora¹, de meeste families worden daarentegen behandeld in de 14^e editie van deze Flora.² De tekst van het hoofdstuk gaat uitgebreid in op de in de tabellen gesignaleerde verschillen zonder echter een oordeel te formuleren. In het volgende hoofdstuk geeft de auteur op heldere wijze de belangrijke algemene ontwikkelingen vanaf de 19^e eeuw weer op het gebied van taxonomie en classificatie, nomenclatuur, vegetatiekunde, plantengeografie, Standaardlijst en natuurbescherming; ontwikkelingen die onontkoombaar hun weerslag hebben gehad in de diverse Flora's. De biografieën van de 21 auteurs en bewerkers van de besproken Flora's, op twee na voorzien van een foto van de betreffende auteur of bewerkster, zijn chronologisch op geboortjaar opgenomen in het op een-na-laatste hoofdstuk terwijl het laatste hoofdstuk een bespreking geeft van de belangrijke literatuur rond het ontstaan van de Flora's.